

ЯКІСТЬ ОСВІТИ ТА ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

Масовий перехід закладів вищої освіти до онлайн-навчання внаслідок карантинних обмежень зумовив активні дискусії щодо забезпечення належної якості вищої освіти за умов віддаленого навчального процесу.

Якість освіти – це поєднання одержаних фахових знань, вмінь, навичок та самотивації і спроможності до подальшого навчання (самореалізації). Якість освіти обумовлюється внутрішніми та зовнішніми стосовно ЗВО чинниками.

Вважається, що до зовнішніх чинників належать:

- запити і вимоги суспільства до освіти;
- розуміння завдань освіти державою;
- ефективність методів управління освітою відповідними державними органами.

До внутрішніх чинників відносять:

- стан освітнього середовища (оптимальність управління освітнім процесом ЗВО, його матеріально-технічне і кадрове забезпечення, ефективність наукової і методичної роботи);
- якість навчального процесу (фаховість і педагогічна майстерність викладачів, якість підручників (посібників) і методичних матеріалів, ефективність засобів і технологій навчання).

Якість освіти має реалізуватися у набутті відповідних фахових компетентностей.

Фахова компетентність є поєднанням таких складників: знання про певний об'єкт, розуміння сутності цього об'єкта і його взаємозв'язку з іншими об'єктами, вміння ефективно і оптимально застосовувати знання про об'єкт

для розв'язання практичних завдань, особистісні якості (добросовісність, відповідальність, вмотивованість, налаштованість на самоосвіту в обраній професії, вміння мислити логічно, системно і критично, установка на самореалізацію).

Формування фахової компетентності забезпечується застосуванням до вивчення навчальних дисциплін компетентнісного підходу, котрий наголошує на результатах навчання і втілюється у наведених вище складниках.

Результатом компетентнісного підходу при вивченні дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)» має бути розуміння студентом сутності базових облікових категорій і понять, методики відображення господарських операцій в системі бухгалтерського обліку від фіксації господарських операцій на бухгалтерських рахунках до складання форм фінансової звітності, вміння фіксувати господарські операції в первинних документах та відображати в облікових регістрах - хронологічних і систематичних, аналітичних і синтетичних, робити допоміжні розрахунки, усвідомлення логіки облікового процесу.

Які виклики і проблеми у досягненні означених результатів постали за умов онлайн-навчання?

Насамперед з'ясувалося, що виниклі виклики і проблеми зумовлені дещо іншими зовнішніми та внутрішніми чинниками якості освіти, ніж вищенаведені.

Першорядними виявилися такі фактори:

Серед зовнішніх:

1. Особливості сучасного покоління вступників.

До основних ознак цього покоління відносять [1]:

- погане сприйняття стандартизації, нахил до творчого характеру діяльності;
- надання переваги практичним знанням, а не теорії;
- важке сприйняття вербальної інформації і легке – візуальної;

- складність у сприйнятті (чи взагалі несприйняття) довгих потоків інформації і легкість у сприйнятті інформації короткими уривками;

- складнощі з тривалою концентрацією уваги.

2. Наявність інструментів (платформ) онлайн-навчання і вміння здобувачів і викладачів з ними працювати.

3. Надійність інтернету, технічні характеристики і зручність інтерфейсу використовуваних інструментів і засобів онлайн-навчання, стабільність електропостачання.

Серед внутрішніх:

1. Психологічні та емоційні проблеми, котрі об'єктивно виникають за відсутності живого спілкування, зокрема:

- відсутність живого безпосереднього контакту між студентами і викладачем, втрата емоційного контакту між викладачами і студентами. Це спричиняє неможливість оцінити і контролювати «залученість студентів у заняття» [2], їхнє розуміння навчального матеріалу.

Виявилося, що спілкування «через екран монітора» не дозволяє підтримувати повноцінний зворотний зв'язок. З одного боку, викладач, бачучи обличчя студентів опосередковано (а часом спостерігаючи аватари) і не відчуючи аудиторії, не може оцінити чи зрозуміли слухачі подану інформацію. З другого боку, здобувачі не зрозумівши певних ланок навчальної інформації, не можуть сформулювати і донести свою реакцію, оскільки, так само не відчуючи аудиторії, не здатні оцінити чи це їхнє особисте нерозуміння чи колективне.

Бухгалтерський облік є прикладною дисципліною з великою кількістю об'ємних практичних завдань, котрі формують нерозривний логічний ланцюжок. Виконання цих завдань студентами потребує від викладача дуже багатьох пояснень «на пальцях» щодо порядку виконання завдання, методики відображення в бухгалтерському обліку тих чи інших об'єктів або господарських ситуацій, техніки заповнення облікових регістрів і первинних документів, розрахункових таблиць, складання форм звітності тощо. Також

потребує постійних пояснень методичний і технічний взаємозв'язок між різними періодами (етапами) облікового процесу, синтетичним і аналітичним обліком, поточними і узагальненими даними бухгалтерського обліку.

За онлайн-викладання відповідні пояснення і роз'яснення надаються безадресно, Є незрозумілим, хто із студентів та якою мірою зрозумів пояснення і виконує завдання самостійно, а хто механічно, «під диктування».

Усне опитування за онлайн-режиму перетворюється у розмову двох у «порожньому просторі», оскільки неможливо охопити поглядом всю групу, побачити обличчя і перетворити бесіду двох на якісний полілог.

Контроль знань за онлайн-навчання здійснюється або через виконання тестів в системі Moodle, або через розв'язання розрахункових практичних завдань, обмін якими відбувається або через Moodle, або через електронну пошту. За таких форм контролю неможливо визначити рівень розуміння і усвідомлення кожним окремим здобувачем методичних аспектів бухгалтерського обліку, опанування практичних облікових навичок, а головне – самостійність у виконання тестів.

- втрата живої взаємодії між студентами створює психологічний простір «навчальної самотності», котрий не можуть ліквідувати контакти через месенджери та соціальні мережі. Окремий студент залишається сам на сам із навчальним матеріалом, із труднощами у його вивченні. Немає з ким обговорити у «живому форматі» проблеми, дістати пояснення, психологічну підтримку, вчасну і доречну підказку. Це утруднює засвоєння матеріалу, не дозволяє оцінити власний ступінь його розуміння. Така ситуація об'єктивно призводить до нерозуміння алгоритму відображення господарських операцій в системі бухгалтерського обліку, його методики і техніки, слабкого рівня практичних навичок, розмивання мотивації студентів до оволодіння бухгалтерським обліком.

- емоційна та психологічна втома викладачів від часто безадресних монологів в екран монітора, від багаторазово зростого інформаційного навантаження;

- емоційна та психологічна втома студентів від зусиль не втратити концентрацію уваги на онлайн-заняттях, контролювати розклад занять, правильність посилань на них для підключення, час проходження тестувань на визначених інструментах (платформах) тощо.

2. Другим внутрішнім фактором якості освіти, який набув особливого значення і нерозривно пов'язаний з попереднім, стало те, що традиційно називається «педагогічна майстерність викладача».

Онлайн-навчання потребує нових підходів до подання матеріалу. Викладач має опанувати способи, прийоми, техніки утримання уваги онлайн-слухачів, котрі далеко не завжди підготовлені, дисципліновані та мотивовані. Дублювання ролі традиційного аудиторного лектора на онлайн-заняттях не є оптимальним та ефективним.

Зазначені виклики і породжені ними проблеми призводять до певних негативних наслідків:

- демотивація студентів до навчання;
- поверхове опанування дисципліни, нерозуміння сутності її категорій, взаємозв'язку між ними;
- недостатній рівень практичних вмінь і навичок;
- емоційне виснаження викладачів.

Оскільки стає зрозумілим, що онлайн-навчання навіть по завершенні карантинних обмежень залишиться вагомим форматом освіти, то постає питання: що саме можуть зробити ЗВО для забезпечення і підтримання якості освіти і рівня фахових компетентностей, враховуючи названі вище чинники?

Пропозиції такі:

- визначити оптимальне співвідношення між онлайн- та офлайн-навчанням по різних навчальних дисциплінах;
- визначити і використовувати оптимальні інструменти (платформи) для організації онлайн-навчання;

- впроваджувати форми і методи подання навчального матеріалу, адекватні психологічним та емоційним особливостям онлайн-навчання, «змінювати психологічну модель викладання» [3];
- обмежити кількість студентів у групах до 12-15 осіб;
- забезпечити більшу питому вагу відкритих тестів у завданнях тестового контролю;
- використовувати для поточного контролю компактні варіантні контрольні завдання (мінімум 4-5 варіантів);
- зробити практичні завдання для поточного виконання компактнішими.

Список використаних джерел

1. Сундалов Максим. З пелюшок зі смартфонами. *Дзеркало тижня*. 2020. 14 листопада. URL: [http:// https://zn.ua/ukr/EDUCATION/z-peljushok-zi-smartfonami.html](http://zn.ua/ukr/EDUCATION/z-peljushok-zi-smartfonami.html) (дата звернення 08.02.2022).
2. Сакало Євген. Уроки цифрової освіти. *Дзеркало тижня*. 2021. 07 січня. URL: [http:// https:// https://zn.ua/ukr/EDUCATION/uroki-tsifrovoji-osviti.html](http://zn.ua/ukr/EDUCATION/uroki-tsifrovoji-osviti.html) (дата звернення 08.02.2022).
3. Агарков Марк, Бакіров Віль. Пандемія може назавжди змінити вищу освіту. *Дзеркало тижня*. 2021. 16 січня. [https:// https://zn.ua/ukr/EDUCATION/pandemija-mozhe-nazavzhdi-zminiti-vishchu-osvitu.html](https://zn.ua/ukr/EDUCATION/pandemija-mozhe-nazavzhdi-zminiti-vishchu-osvitu.html) (дата звернення 08.02.2022).